

Förebyggande av sexuella övergrep hos de yngsta barnen i barnehagen

”Hur arbetar barnehageläraren med att upptäcka och förebygga sexuella övergrep mot barn i barnehagen?”

Linn Elisabeth Rödén

[Kandidatnummer: 2004]

Bacheloroppgave

[BHBAC3900]

Trondheim, mai 2019

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Förord

Denna bacheloroppgave har hjulpt mig att få insikt i hur jag kan arbeta i ett förebyggande syfte när jag kommer ut i barnehagen. Jag känner mig mer trygg i min egen roll där jag kan bistå till att ge alla barn en trygg oppväxt. Jag önskar därför att tacka alla som har bidragit och stöttat mig i arbetet med bacheloroppgaven. Ett speciellt tack till mina informanter för deras öppenhet där dem har satt ord på deras tankar och erfarenheter med hur barnehageläraren arbetar. Jag vill också tacka mina vägledare Kari Nordhus Strømsøe och Monica Bjerklund som har inspirerat mig till nya idéer på hur jag kan gå tillväga och för att dem kommit med konstruktiv kritik som har utmanat mig till att prestera mitt bästa. Jag vill också tacka min partner, Simon Brewer som har gett mig stöd och inte minst tid till att göra ett grundligt arbete samtidigt som vi är småbarnsföräldrar. Du ger mig styrka.

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	4
1.1 Tema och problemställning.....	4
1.2 Innehåll och struktur.....	5
1.3 Avklarande av begrepp.....	5
2.0 Teori.....	6
2.1 Barnehagelärarens ansvar och roll.....	6
2.2 Förebyggande av sexuella övergrepp mot barn.....	8
2.3 Vilka signaler kan barnehageläraren se efter?.....	9
2.4 Litteratur som förebyggande metod.....	10
2.5 Observation.....	10
3.0 Metod.....	11
3.1 Kvalitativ undersökningsmetod.....	11
3.2 Intervju som insamlingsmetod.....	12
3.3 Utval av informanter.....	12
3.4 Datainsamling.....	13
3.5 Analys av datamaterial.....	13
3.6 Etiska värderingar.....	14
3.7 Metodkritik.....	15
4.0 Presentation av resultat.....	15
4.1 Sexuella övergrepp - informanternas förståelse och erfarenhet.....	16
4.2 Hur upptäcker man sexuella övergrepp?.....	17
4.3 Barnehagens arbete med sexuella övergrepp.....	18
4.4 Beredskapsplan och utmaningar.....	20
5.0 Dröftning av resultat i lys av teori.....	21
5.1 Tilknytning.....	22
5.2 Relationskompetens.....	25
5.3 Samtal med barn.....	25

5.4 Beredningsplan.....	26
6.0 Avslutning.....	28
7.0 Litteraturlista.....	30
8.0 Vedlägg.....	32
8.1 Intervjuguide.....	33

1.0 Inledning

I höst 2017 kom den nya rammeplan som innehöll ett nytt begrepp som tidigare forskrifter inte har lyft fram, nämligen ordet livsmestring. Under verdigrunnet finner vi numera livsmestring och helse som specificerar att personalen ska vara medveten om att barn kan vara utsatta för omsorgssvikt, våld och sexuella övergrep. Barnehageläraren måste därmed veta hur detta kan upptäckas och förebyggas, samtidigt måste hen veta om upplysningsplikten hen står inför till barnevernet som vi finner i barnehageloven § 22. (Rammeplan, 2018, s. 13) Denna lov beskriver att varje tjenst eller arbete utan hinder av tystnadsplikt ska ge besked till barnevernet om det är grund till å tro at et barn blir eller kommer å bli utsatt for allvarlig omsorgssvikt (Barnehageloven § 22, a). Rammeplan illustrerer ordet livsmestring som at barn ska få stød i at mestre motgang, hantera utmaningar og lære kenne sine egne og andras kenslor (Rammeplan, 2018, s. 13). På bakgrund av detta ser jag viktigheten av at barnehagen ska fungere som en forebyggende organisation. Det er barnehagelæreren som møter barnen i stort sett varje dag, som kan observere, dokumentere og lære kenne individerna på lik linje som foreldrene/føresatte.

1.1 Tema og problemstilling

I min utbildning på Dronning Mauds Minne har jeg fått bred kunnskap om barns normale utvekkling. Under mine praktikperioder har jeg lært meg å anvende ulike observationsmetoder der jeg i ettertid fått øve meg både på å analysere og tolke ulike situationer samt medvetet gått in for å se bl.a. på barns sociale kompetens, samspill og motoriske utvekkling. Dette ser jeg som sentrale faktorer i mitt framtidige yrke som barnehagelærer. Under min utbildning har jeg også fått et glødende interesse for barn som har det svært. Mitt val av tema for bacheloroppgaven har dermed hamnet på ”Forebyggende av seksuelle overgrep hos de yngste barnen i barnehagen”. Dette er et tema som jeg opplever at jeg fått lite kunnskap om under min fördjupning, de yngste barna i barnehagen og dermed ønsker jeg å få mer innsikt om barnehagelæreren arbeid med seksuelle overgrep. Aasland skriver ”Dessverre mangler mange som jobber med barn og unge og som har sosial-, barne-, helsefaglig eller pedagogisk, psykologisk, juridisk, politi-, medisinsk utdanning kunnskap om dette tema! Ansatte i barnehage, skole og skolefritidsordninger har ofte lite kompetanse om seksuelle overgrep mot barn.” (Aasland, 2014, s. 115) På bakgrund av dette ønsker jeg å veta mer om hur barnehagelæreren kan arbeide i ett forebyggende syfte. Jeg har således utarbeidet følgende

problemställning ”Hur arbetar barnehageläraren med att upptäcka och förebygga sexuella övergrepp i barnehagen?” Förhoppningvis kan denna bacheloroppgaven ge mig insikt i hur jag kan bidra till att vara en förebild samt möta barn som är utsatta för sårbara situationer.

1.2 Innehåll och struktur

Jag kommer att starta med att avklara begreppet sexuella övergrepp och presentera olika definitioner innan jag går vidare på teorikapitlet. En del av teorin kommer senare att vara relevant i dröftingsdelen, där jag kommer att se det i ett nytt lys i samband med resultaten jag har funnit. Efter teorikapitlet kommer metodkapitlet där jag beskriver vilken metod jag har använt under min undersökning och argumenterar för val av metod. Därefter kommer presentation av resultat från intervjuerna. Jag har valt att ta dröftingsdelen efter presentation av resultaten för att få en tydligare struktur i uppsatsen. Till sist kommer avslutning med besvarelse på min problemställning. Jag har dessutom valt att använda mig utav underöverskrifter på bakgrund av att uppsatsen ska upplevas som översiktlig.

1.3 Avklarande av begrepp

Den norska straffloven kapitel 19 delar in sexuella övergrepp i tre former med olika typer av strafframmer i samband med vilken grad av allvarlighet. Sexuell atferd innebär blottning, visning av pornografiska filmer och verbal kränkning. Det gäller inte fysisk kontakt mellan övergripare och barnet. Sexuell handling omfattar fysisk kontakt, såsom beröring av barnets bröst eller könsorgan eller att övergriparen får barnet till att beröra hans könsorgan. Sexuell omgang är den allvarligaste graden av sexuella övergrepp och det innebär vaginalt, analt eller oralt samlag, masturbering av andras könsorgan eller intrång av finger och/eller objekt i barnets anal-eller vaginal. (Kvam, 2001, s. 20)

Psykologiska definitioner som kommer fram i social, psykologisk och sociologisk faglitteratur om sexuella övergrepp mot barn är att det är en sexuell handling som barnet inte kan förstå, inte är mogen för och inte kan ge samtycke till, handlingen kränker barnets integritet, den vuxna utnyttjar barnets avhängighet eller egen maktposition, handlingen baserar sig på den vuxnas behov och aktiviteten bryter mot sociala tabuer inom familjen eller är olaglig. (BFD & SHdir, 2003, s. 9)

Sexuella övergrepp handlar alltså om en person som utnyttjar sin autoritet och involverar barnet i olaglig handling som är övergriparens ansvar. Det finns flera definitioner av begreppet och det förekommer i olika former och i olika grad av allvarlighet. Vidare i denna uppsats kommer jag att referera till detta vida begrepp när jag använder ordet ”sexuella övergrepp”, ”övergrepp”, ”utsatt” eller ”sårbara situationer”.

2.0 Teori

I teorikapitlet kommer jag att framhäva relevant teori för uppsatsen. Jag kommer att belysa barnehagelärarens ansvar och roll med utgångspunkt i Hennem & Østrem's modell av profesjonstriangelet. Därefter redogör jag för förebyggande av sexuella övergrepp mot barn och olika metoder på hur man kan gå tillväga.

2.1 Barnehagelärarens ansvar och roll

Just nu går 91, 8% av alla barn i åldern 1-5 år i barnehage (Statistisk centralbyrå, 2019). Det innebär att personalen i barnehagen är de som har mest kontakt med barn och föräldrar/föresatte innanför den offentliga sektorn. Personalen ser barnen både själva och i samspel med föräldrarna/föresatte varje dag och med den hänsikten har dem också en unik möjlighet till att upptäcka barn som blir utsatta för sexuella övergrepp. Personalens kompetens är utslagsgivande i tråd med om dem upptäcker situationen barnet står i och i vilken grad de kan hjälpa och hur dem går tillväga för att ta barnet ur den sårbara situationen. De som arbetar i barnehagen kan dessutom öka barnets motståndskraft mot psykisk ohälsa om dem besitter kunskap för att hantera detta. Det krävs att dem har kunskap om barns normala utveckling, samspel, tillknytning och uppbyggnad av social kompetens. Barnen är avhängig av personalen till att utforska världen och få tröst samt hjälp till att reglera sina känslor. Det finns ett ICDP program som barnehagen kan använda sig utav för att ge föräldravägledning i att kvalitetssäkra den omsorgen barnet får i barnehagen och som metod för att vägleda föräldrar. Detta program är ett erbjudande till föräldrar och andra omsorgspersoner med barn i åldern 0-18 år. Målet är att utveckla omsorgsgivarnas sensitivitet och empatiska förmåga. Programmet ger också stöd till att vidareutveckla deras omsorgsfärdigheter och resurser som föräldrar samt uppfostran. Det uppmärksammas också att barnehagen bör ha fasta rutiner för hur en bekymring för ett barns omsorgssituation ska hanteras, hur de kan få råd och vägledning från både

barneverntjenesten och hälsostationen. (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014, s. 93-96)

När barn visar tecken eller ger uttryck för att hen inte trivs bör barnehagen reflektera över vad som är orsaken till det. Barnehageläraren måste avgöra om detta ska leda till en bekymringsmelding till barnevernet eller inte. Barnehagelärarens faglige skjønn blir relevant här. (BLD & KD, 2009, s. 26) Hennem & Østrem har utarbetat en profesjonstriangel som illustrerar att professionsutövaren har tre förpliktelser, politiken, kunskapen och etiken (2016, s. 11).

Politiken handler om ett politiskt vedtatt mandat, lover och forskrifter. Barnehageläraren är därmed bunden till att förvalta barnehagens samfunnsmandat, barnehageloven och rammeplan. Kunskap handler om att ha kunskap om barn-, barnehage-, og kompleksiteten ved pedagogisk arbeid og kunnskapen som gör det möjligt att tolka og realisera barnehagens samfunnsmandat. Etiken handler om människosyn-, syn på barn, dilemmaer-, verdikonflikter, - lojalitet og ansvar. Dessa tre faktorer är likverdige og de spelar på varandra. Om det ställs krav i professionen kan det skapa spänning mellan dem. Denna spänning kan upplevas som ett krysspress. (Hennem & Østrem, 2016, s. 116-119) Larsen & Slåtten visar till att ett krysspress kan oppstå med utgangspunkt i ulike motstridande forventninger rettet mot en person. Barnehageläraren måste därmed orientera sig i ulike sätt att tänka på, argumentera og kunna visa till ulike sammenhang. (2015, s. 315) I lys av profesjonstriangelen kan barnehageläraren i denna situation oppleve ett krysspress där hen blir usikker på vad som är etisk rett og kanskje blir redd for att bryta tilliten till föräldrarna, og vad sker om hen har fel? Og vad med lojaliteten till föräldrarna og till barnet? Hen måste oavsett situation kunne argumentera for vad som är barnets bästa. Enligt rammeplan har barnehageläraren ansvar for

att ta vara på barnens behov för omsorg, lek, läran och danning för allsidig utveckling i samarbete och förståelse med hemmet. Barnets bästa ska alltid vara ett mål. (Rammeplan, 2018, s. 22) Detta innebär när barnehageläraren står i tvivel om barnets bästa och om grundlaget för bekymring är tillräcklig samt hur hen ska hantera situationen vidare kan barnehagen ta kontakt med barneverntjänsten för att dröfte saken anonymt. Här kan barneverntjänsten vägleda barnehagen till om bekymringen bör meldes vidare. (BLD & KD, 2009, s. 26) Barnehageläraren har också plikt att melde sin bekymring till barnevernet efter upplysningsplikten § 22 som nämnt i inledningen (Barnehageloven, 2018, § 22). Lehn beskriver fem olika signaler som gör att personalen blir bekymrad för ett barn. Dessa är: avvik från normalutvecklingen, ändring av beteende, oklar tillknytning, saknad av tillfredsställelse av primära behov och synliga fysiska tecken på våld och sexuella övergrepp. Barnehagelärarna är duktiga på att upptäcka om ett barn avviker sig från normalutvecklingen inom språk, motorik, lek och social kompetens. De lägger ofta märke till utagerande eller mer inåtvänt beteende hos barnet. Hon fann vidare att barnehagelärare ofta valde att sätta igång åtgärder som kartläggning och observationer av barnet, tillknytning och samspelsträning med barnet, kompenserande åtgärder runt barn och familj, samarbete med andra instanser, föräldrasamarbete med samtal och vägledning. (Bratterud & Emilsen, 2011, s. 18-20)

2.2 Förebyggande av sexuella övergrepp mot barn

Förebygga kan förstås som att förhindra att något sker eller utvecklar sig i en negativ riktning. Förebyggande arbete betyder att man använder sig av olika metoder och fokusområden beroende på vad det är man ska förebygga, både kortsiktigt och långsiktigt. Förebyggande arbete omfattar flera sektorer och inom sektorerna kan det tolkas på olika sätt. Den genomgående principen är dock att man hindrar en vidare negativ utveckling. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 77)

Inom barnehagens mandat ingår förebyggande arbete och det är få som har en sådan unik möjlighet till att förebygga negativ utveckling såsom barnehagen har. Barnehagen har en central roll i barnens liv och kan bidra extra till de barnen som behöver mer uppmärksamhet på bakgrund av att de har en svår hemmasituation. Barnehagen kan därmed dokumentera barnets funktionsnivå och förhållande mellan föräldrar/föresatte och barn. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 77) Tidlig innsats och tidlig intervension är begrepp som omtalas vid förebyggande arbete. Tidlig innsats är insatsen som sätts in tidigt i ett barns liv som t ex att stimulera barnets utveckling och tidlig intervension innebär att sätta in åtgärder tidigt i problemutvecklingsprocessen för att minska skadlig utveckling. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 87). Tidiga åtgärder kan därmed förhindra variga problem hos barn d.v.s. ju

tidigare ett barn får hjälp desto större är chansen för att hen utvecklar sig i positiv riktning. Det är dokumenterat att barn som har varit utsatta för övergrepp får problem senare i livet, i skolan, och att de löper större risk för att bli missbrukare och liknande. Förebyggande arbete är följaktligen en investering för både den enskilda individen som för samhället i sin helhet. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 78) Ett bra utgångspunkt för barnehageläraren med att arbeta systematiskt med tidlig innsats och tidlig intervension är att alltid ha bred kunskap om det enskilda barnets normalsituation. Genom observation, dokumentation, barnsamtal och föräldrasamtal kan hen fort upptäcka om något ändrar sig. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 89)

2.3 Vilka signaler kan barnehageläraren se efter?

Barn kan ge olika signaler på att dem har det svårt. De yngsta barnen kan visa uttryck för att dem är rädda vid blöjbyten och att dem är extra röd vid könsorganet och anus. Detta må inte förväxlas med vanlig rödhet som barn kan få. De kan också få avföring som liknar på slim om barnet haft säd inuti sig. Ett annat exempel kan vara att de vrider sig kraftigt när dem blir lyft upp på skötbordet. Vissa barn kan å andra sidan vägra att byta blöja och ge uttryck för att dem inte vill, men en erfaren barnehagelärare förstår skillnaden mellan dessa uttryck. Barnehageläraren kan dessutom lägga märke till om barnet har en ovanlig reaktion före blöjbytet där barnet kanske blir apatisk, slapp eller inte responderar på kontakt med småprat eller inte ger någon ögonkontakt när dem är placerade på skötbordet. (Aasland, 2014, s. 65) Om barnehageläraren får en stark misstanke om att barnet är utsatt för sexuella övergrepp ska hen aldrig vänta med att handla. Alla barnehager måste ha en beredskapsplan för hur personalen ska agera i akut-situationer. Det är styrarens ansvar att se till att sådana planer finns och att alla känner till dem. Den som upptäcker att barnet är utsatt måste omedelbart informera överordnade och styraren om detta. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 161) Barnens non-verbala och verbala uttryck måste också kunna tas emot av barnehageläraren. Ett exempel är när 4-åringen gråter i barnehagen och inte vill hem till mamma för att mammas pojkvän ”tar mig såhär i rumpan” måste hen kunna be barnet om att berätta mer om det och förklara. Istället ringer många ofta till en rådgivare eller till barneverntjänsten och då förlorar man också möjligheten till att få barnets utförliga svar och berättelse om övergrepp. Barnets behov för anerkjennelse, förståelse, tröst och beskydd blir dessutom reducerad. (Søftestad, 2008, s. 36) Aasland skriver att vi kanske inte klarar av att förebygga det första övergreppet, men vad med nästa? Det bästa sättet att förebygga är att ge alla barn en god uppväxt. (2014, s. 101) Vidare ger hon exempel på att dem äldsta barnen i barnehagen kan lära sig om goda och onda hemligheter och beröringar. Hon

beskriver att en god hemlighet kan kittla i magen och är god att tänka på, medans den onda hemligheten ger magsmärtor och här kan barnen själva få komma med exempel på vad en ond hemlighet kan vara. (Aasland, 2014, s. 105)

2.4 Litteratur som förebyggande metod

Killén rekommenderar två typer av barnböcker som hjälpmedel till att bidra till barns psykiska hälsa. Böcker om vardagssituationer som alla barn kan uppleva och böcker som tar för sig barn i olika risk- och omsorgssituationer. Hon föreslår bl.a. ”Selma og dagen som ble grå” av Bø, som illustrerar starka känslor och hur man kan bli överväldigad av känslor, samt hur barn kan reagera när något hemlighålls och ”Sinna mann” av Dahle och Nyhus som tar för sig bilder om hur ett barn blir utsatt för en far som slår. Dessa böcker kan bidra till att barn öppnar sig för barnehageläraren och berättar om sina egna upplevelser. Barn behöver få ord och begrepp till att sätta ord på sina känslor. Det hjälper dem till att utveckla förmågan att reglera sina känslor. (Killén, 2012, s. 152-154) Drugli skriver att reglering av känslor betyder att barnet klarar av att justera sina känslouttryck och intensiteten i dessa anpassar sig efter olika situationer. Små barn behöver mycket stöd för att reglera sina känslor. (Drugli, 2017, s. 38)

2.5 Observation

Observation är ett verktyg som personalen kan använda sig utav för att se hur långt enskilda barn har kommit i sin utveckling i samband med utvecklingspsykologins generella beskrivning av utveckling (Gunnestad, 2014, s. 84). Askland beskriver observation som en registrering av våra sinnen. Vi registrerar vår omgivning med det vi ser, hör, känner, luktar och smakar samtidigt som vi tolkar och förändrar beteendet utifrån det vi tolkar. (Askland, 2011, s. 145) Barnehagen sätter ofta igång att observera barn och föräldrar när dem är bekymrad för något. Det sker både i o-formella möten vid hämtning och levering och genom formella samtal, i dialog med föräldrarna. Observation handlar i stor grad om att ha ett öga för detaljer. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 90) I observationen av samspelet mellan barn och föräldrar kan barnehageläraren se hur sensitiva föräldrarna är i mötet med barnets signaler och om dem svarar på barnets initiativ. Hen kan bl.a. se på hur barnet speglar sig i mors ansikte, om föräldrarna är tillgängliga för barnet, om dem tar initiativ till varandra och finns det någon blickkontakt emellan dem? Detta kan barnehageläraren notera så konkret som möjligt för att sedan dela det med barneverntjensten i förhållanden där det misstänks att barn är utsatta för sexuella övergrepp. (Killén, 2012, s. 30-31) Noteringarna bör vara skriftliga detaljer utan

tolkning. Det kan t ex vara uttalelser från barnet som skrivs ned så ordagrant som möjligt då dem blir använd i eventuell straffsak. Föräldrar ska heller aldrig få någon information vid en bekymringsmelding till barnevernet när det gäller sexuella övergrepp. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 161)

3.0 Metod

I metodkapitlet kommer jag belysa vilken undersökningsmetod jag har valt för att få svar på min problemställning. Jag kommer att beskriva vad det innebär och hur jag har gått tillväga för att inhämta kunskap, samt hur jag har använt mig utav insamlingen. Därefter kommer jag att se på vilka etiska överläggningar som existerar i mitt metodval och rätta ett kritisk blick på detta.

Larsen beskriver metod som ett redskap som man använder sig utav för att få svar på frågor eller få ny kunskap inom ett specifikt område. Det handlar om hur vi inhämtar, organiserar och tolkar information (Larsen, 2007, s. 17). Christoffersen, Johannessen & Tufte beskriver det som en del av empirisk forskning där vi samlar in, analyserar och tolkar data (2016, s. 25). Det finns flera former av metoder, men i huvudsak använder vi oss utav kvalitativ och kvantitativ metod. Kvantitativ metod kännetecknas ofta med att den kan mätas d.v.s. att den kan kategoriseras med att man kan räkna upp hur många som ger olika svar, alltså hård-data. Kvalitativ metod kännetecknas med subjekt-subjekt förhållandet mellan forskaren och informanten och de kvalitativa egenskaperna hos dessa som kallas för mjuk-data. (Larsen, 2007, s. 22)

3.1 Kvalitativ undersökningsmetod

Min problemställning har varit grundläggande i mitt val av metod då den berättar för oss hur vi går tillväga för att få kunskap. I utgångspunkt i att jag önskade att veta hur barnehageläraren arbetar med att upptäcka och förebygga sexuella övergrepp mot barn blev det relevant för mig att använda mig utav kvalitativ undersökningsmetod. Dalland skriver att kvalitativa metoder fångar upp meningen och upplevelser som man inte kan få tag i kvantitativa metoder, då dem rättar fokuset mot mätning eller antal (2017, s. 52). Thagaard skriver också att kvalitativ metod passar bra när man ska studera mer personliga och sensitiva ämnen. Detta kräver ett förhållande som präglas av tillit mellan forskaren och informanten (2018, s. 12). Ett tema som sexuella övergrepp är utan tvekan ett sensitivt tema och det kan också vara svårt för många att prata om. Innlevelse och systematikk är centrala i kvalitativ forskning då det krävs innlevelse för att sätta sig in i den sociala situationen

som blir studerad och systematikk kan ses i hur jag som forskare förhåller mig till mina framgångssätt i forskningsprocessen. Det innebär att jag måste företa grundliga och omfattande reflektioner i samband till vilka beslut jag tar under processen, alltså hur jag inhämtar data, hur datan blir analyserad och hur den blir tolkad. (Thagaard, 2018, s. 14)

3.2 Intervju som insamlingsmetod

Innanför kvalitativa metoder finns ett flertal insamlingsmetoder såsom frågeschema, tester, intervju, observation, dokumentanalyser och projektarbete (Bergsland & Jæger, 2014, s. 69-70). För att få svar på min problemställning på bästa möjliga sätt har jag valt att använda mig av intervju som insamlingsmetod (Dalland, 2017, s. 51). En intervju är en mellanmännisklig situation där ett samtal mellan två partner består av ett tema av gemensamt intresse. Jag som intervjuare måste skapa en trygg atmosfär där informanten känner sig säker i att prata fritt om sina egna upplevelser och känslor. (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72) På bakgrund av detta startade jag intervjuerna med att samla in generell upplysning om informanterna med bearbetad intervjuguide (se vedlägg, s. 33). Efter det gav jag information om varför jag har valt att skriva om sexuella övergrepp och vilka erfarenheter jag själv har. Detta gjorde jag med hänsikt till att skapa den trygga atmosfären som Bergsland & Jæger skriver om. Dalland bekräftar detta med att samspelet mellan forskaren och informanten kräver både empati och respekt från forskarens sida (2017, s. 64). I lys av Dalland kan detta också öppna empati och respekt hos informanten innan vi gick vidare på intervjuguiden. Detta blev med andra ord en ingångsport till hur vi gick över på det mer sensitiva temat som vi på förhand hade avtalat att prata om. Intervjuguiden består av 3 överordnade frågor med tillhörande underfrågor. Denna blev utarbetad med mina vägledare för att se till att den belyste problemställningen. I utgångspunkt av intervjun valde jag att använda mig utav semi-strukturerad intervju, där dialogen mellan forskaren och informanterna i huvudsak blir styrt av forskaren (Bergsland & Jæger, 2014, s. 71). Intervjuguiden blev då också använt som ett grundlag för samtalen (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 28).

3.3 Utval av informanter

Kvalitativa metoders egenskaper är att dem med hjälp av informanterna försöker att samla mycket information genom få undersökningsenheter (Dalland, 2017, s. 53). Dalland hänvisar också till att man bör starta med ett litet utval av informanter och hellre öka om det skulle vara behov för det (2017, s. 76). Brinkmann & Tanggaard skriver att det är bättre att genomföra få intervjuer än ett

flertal. Detta på bakgrund av att man ska kunna gå i djupet av intervjuerna istället för att drunkna i data (2012, s. 21). Därmed har jag valt att inhämta information från tre informanter. På bakgrund av problemställningen blev det avgörande för mig att få tag i pedagogiska ledare till intervjuerna. Alla tre har lång erfarenhet inom barnehage, d.v.s från 13-30 års erfarenhet. Alla är kvinnor där 2 arbetar på småbarn (0-3 år), varav 1 på storbarn (3-6 år). Jag har haft fokus på de yngsta barnen, men ändå valt att intervjua en pedagogisk ledare på storbarn på bakgrund av att hon hade lång erfarenhet inom temat. Jag har dock bevarat de yngstas perspektiv med att omformulerat frågorna i intervjun med ”om du hade arbetat på småbarn, hur tänker du att du hade kunnat arbeta med de yngstas förståelse för sexuella övergrepp?” o.s.v. Dalland kallar detta för ett strategiskt val, där man väljer informanterna i utgångspunkt i deras bestämda kunskaper och erfarenheter (2017, s. 74).

3.4 Datainsamling

I min datainsamling startade jag med att kontakta alla informanter via mail där jag informerade om min bacheloroppgave och frågade om dem ville delta. Jag utarbetade ett informationsskriv med tillhörande samtycke-schema (se vedlägg, s. 32). Denna sände jag till dem som önskade att delta. Därefter avtalade vi plats och tidspunkt för intervjuerna. Genomförandet av intervjuerna tog plats på informanternas arbetsplats, som dem också själva inviterade mig till. I och med att vi inte fick ta ljudinspelningen efter NSDs nya retningslinjer tog jag med mig en utskriven version av intervjuguiden med god plats för stickord. Efter intervjuerna skrev jag ned informanternas svar omedelbart för att få ned så ordagrant som möjligt det dem hade sagt utifrån stickorden. Två dagar senare besökte jag arbetsplatserna för att levera en skriftlig utgåva av vad informanterna hade delat. Informanterna fick då möjlighet att läsa igenom, bekräfta, ta bort, ändra och lägga till utifrån det jag hade tolkat. Inom några dagar var jag tillbaka för att hämta all information. Informanterna fick information om hur allt detta skulle genomföras under intervjuerna.

3.5 Analys av datamaterial

Larsen skriver att kvalitativ data innebär att arbeta med relevant mängd av text, alltså måste datamängden reduceras utifrån vad som faktiskt behövs för att få svar på problemställningen (2007, s. 98). Jag har därmed valt ut det informanterna har besvarat utifrån problemställningen i en sammanhängande text. Christoffersen, Johannessen & Tufte skriver att när man ska arbeta med text kan man ta utgångspunkt i dataanalysen med att organisera data efter tema och genom att analysera och tolka. Dessa är sammanvävd i varandra, men man startar med att reducera, systematisera och

ordna datamaterialet för att lägga ett bra grundlag utan att förlora viktig information. Därefter utvecklar forskaren tolkning av och perspektiver utifrån informationen som ligger i datamaterialet. Jag startade med att organisera datamaterialet för att få en översikt och kunna se eventuella mönster. (2016, s. 163). I kapitel 5 dröfter jag texten utifrån datamaterialet i samband med teori. Utifrån texten valde jag också att kategorisera datamaterialet via kodning. Detta gjorde jag efter Larsens beskrivelse av analys av meningsinnehåll där jag efter att ha skrivit ned texten, kodade och sorterade datan efter olika kategorier. Jag använde mig utav highlighters i olika färger och ”gulade” ut den gemensamma nämnaren som alla informanterna gav. Det som stack ut strök jag ut i rosa. Detta gav mig en bättre översikt över vad som var likt och olik. Tack vare detta blev det lättare att identifiera meningsfulla mönster och se det i tråd med existerande forskning och teori med hänsyn till min problemställning. (Larsen, 2007, s. 98-99)

3.6 Etiska värderingar

På förhand av alla intervjuer fick alla signera samtycke-schema där jag upplyste om deltagandets frivillighet där dem hade rätt till att ändra sig när som helst utan att ge någon förklaring till det (se vedlägg, s. 32). Thagaard skriver att ett informerat samtycke är avgörande när vi ska publicera resultaten då resultaten sätts in i ett fagligt sammanhang där informanten kanske inte helt känner igen sig i sin egen situation i lys av litteraturen (2018, s. 207). Under processen har jag varit noggrann med att beskydda deras identiteter och med bakgrund av detta har jag också gett er ett cirka antal år med deras erfarenhet inom yrket. Thagaard skriver att man helst bör undvika att beskriva förhållanden som ålder, yrke och boplatz då det ökar chansen för identifikation. Jag har dessutom valt att använda mig utav fiktiva namn till informanterna och kallar dem för Lisa, Kaia och Oda. Jag har skrivit deras citat om från dialekt till bokmål. Detta på bakgrund av att personer kan kännas igen vid användning av dialekt eller andra specifika uttryck. För att samtidigt bevara trovärdigheten har jag behållt meningens innehåll i redigeringen av texten. (Thagaard, 2018, s. 205-206) Dalland skriver att etiska värderingar och användning av personuppgifter inte bara är en förutsättning för studenterna och deras forskning, men också för att ta vara på förhållandet till de människor som ställer upp med sina egna erfarenheter och upplevelser (2017, s. 95). All upplysning av informanterna har förvarats konfidentiellt. Detta innebär att efter jag har analyserat datamaterialet har jag makulerat de enda existerande kopiorna av de skriftliga versionerna av det dem förmedlat.

3.7 Metodkritik

Jag har tidigare nämnt att informanterna fick möjligheten till att redigera sina svar kort tid efter intervjuerna. Jag valde att besöka barnehagene på nytt istället för att sända det via mail med hänsyn till att informationen mellan mig och informanterna skulle ha mindre chans för spridning. Ett flertal studenter har också haft medstudenter som skribenter och kanske detta hade kunnat fungera till min fördel, där medstudenten hade kunnat notera allt som blev sagt av både mig och informanterna. Detta hade kanske också bidragit till att jag kunde ha haft fokus på att endast lyssna aktivt och komma med uppföljningsfrågor. Bergsland & Jæger skriver att det kan vara svårt att både lyssna på det som blir sagt och ta goda notater (2014, s. 70). Å andra sidan hade det kunnat varit en nackdel för min del med tanke på att medstudenten kanske hade missat information som jag ansåg som viktig till min bacheloroppgave. I all kvalitativ forskning finns även risken för feltolkning i kommunikationsprocessen som uppstår i intervjun. Frågor som ”Har informanten förstått frågan riktigt?”, ”Är svaren noterade riktigt?”. Det är svårt att få med sig allt som blir sagt och chansen för att meningsinnehållet ändras under transkribering kan också ske. (Dalland, 2017, s. 60) Dalland skriver när informanterna får möjlighet att se igenom deras svar får dem dessutom chansen till att se till att deras uttalelser inte blir använt på fel sätt eller blir missförstått. Det kan ge nyttig korrektion till arbetet. (2017, s. 81) Thagaard använder sig av begreppen reliabilitet och validitet för att rätta ett kritiskt blick för genomförandet av arbetet. Reliabilitet innebär trovärdigheten för hur vi har utformat forskningsprocessen och validitet rättar sig till datans relevans och giltighet (2018, s. 200). Under min process har jag genom att noterat stickord, utformat stickorden till text och därefter låtit informanterna justera och bekräfta det som blivit sagt, ökat trovärdigheten då eventuella feltolkningar har blivit upplärade. Under intervjuerna har det också varit en fördel att kunna komma med uppföljningsfrågor och kunnat ställa frågor med en gång vid eventuella missförstånd (Larsen, 2007, s. 26). Detta kan ha ökat reliabiliteten i resultaten.

4.0 Presentation av resultat

I detta kapitlet kommer jag att presentera resultaten av min undersökning. Kapitlet kommer att vara baserad på informanternas svar under intervjuerna som också representerar dess helhet. Informanterna har jag tidigare presenterat i metodkapitlet. Resultaten är indelad i fyra och visas fram i överskrifterna: Sexuella övergrepp - informanternas förståelse och erfarenhet, hur upptäcker

man sexuella övergrep, barnehagens arbeid med sexuella övergrep, beredningsplan og utmaningar med sexuella övergrep.

4.1 Sexuella övergrep - informanternas forståelse og erfaringer

Efter at jeg og informanterne utbytt informasjon om deras bakgrunn inom yrket og varfor jeg valt at skrive om sexuella övergrep, frågde jeg dem om vad dem legger i begreppet. Alla tre informanterne beskrev om makten som övergriperen besitter. Lisa beskrev det følgende:

Det handler om krenkelses, motstridende følelser og et ødelagt selvbilde. Det er også om voksenrollen, at en voksen gjør noe som ikke er lov. Det er en voksen her som bruker sin makt over et uskyldig barn.

Kaia beskriver i tillegg at övergriperen tar ifrån barnets egne grænser, at det dessutom er ett identitetstjuveri då barnet endast opplever sig sjålv som eksisterende. Oda utvidgde med at det er foråldrarna som ska vara goda forebilder og ge barnet god omsorg, stød og tillit till at mestre motgånge i livet. Å andra sidan tar dem barn ifrån den retten barnet ska ha till en god barndom når det gåller sexuella övergrep. Övergriperen utnyttjar alltså sin maktposisjon ovanfor barnet som blir utsatt. I frågen om vilka assosiasjoner dem får når dem hør om sexuella övergrep mot barn fikk jeg ulike svar. Hos Lisa væcker det en ønskan om at hjelpe barnet ur situasjonen og hos Kaia er det nærmast obegripligt at en vuxen person kan begå dette. Hos Oda væcker det relationen mellom barn og forålder og hon beskriver det følgende:

Det første som slår meg er hvordan barnet har det. Det må være veldig sårbart for barnet å stå i dette alene. Du elsker jo foreldrene dine uansett, men det er samtidig de som kanskje utsetter deg for de mest grusomme situasjonene. Det er garantert et stort mørketall for hvor mange barn som opplever det her, det er liksom deres hverdag...

Det kan forstås som at hon menar at kårleksrelationen mellom dem er förstörd, at sexuella övergrep er ett svik mot barnet. Informanternas erfaringer med sexuella övergrep hadde stor variasjon. Lisa har lang erfaringer med barn som varit utsatta av sexuella övergrep og har sânt in bekymringsmelding så mange gånge at hon inte ens vet antalet. Hon informerte i tillegg at hon har haft mer erfaringer av pojkare som varit utsatta än flickor. Kaia har aldrig sânt in en bekymringsmelding og opplever at det er svært at upptåcke om barn er utsatta. Oda forklarar at

hon har varit bekymrad någon gång, men upplever att det är svårt att se tydliga tecken på småbarn. Hon har dessutom varit delaktig i en bekymringsmelding, men endast en gång och det resulterade i att saken blev henlagt.

4.2 Hur upptäcker man sexuella övergrepp?

Två av informanterna tycker att det är svårt att upptäcka om barn är utsatta för sexuella övergrepp. Jag kommer således att beskriva hur informanterna hävdade att dem kan upptäcka det. I frågan om vilka beteenden och signaler man kan se efter hos barnen gav Lisa en omfattande beskrivning:

Det kan være depresjon, dårlige tenner eller dårlig tannhygiene. Vi fokuserer på at barna skal være trygge og ikke redde når de begynner på skolen, de skal tørre å rekke opp handen. Alle barn er jo forskjellig, men det er alltid noe bak deres atferd eller signaler. I ute tiden kan f.eks. lek med pinne, at et barn stikker en pinne i rompen på andre barn eller på seg selv være et uttrykk. Da må vi være tilstede å tenke hva er dette? Eller gjennom spill, tegninger kan også være veldig tydelige. Jeg har også brukt mye duplo på avdelingen. Der har jeg laget senger, stoler og bord og da forteller barn ofte om deres hjemmesituasjon. Jeg har hatt et barn som har fortalt meg om seksuelle overgrep i en sånn situasjon. Men det kan vi også benytte oss av bevisst. Vi kan ta barnet litt unna på avdelingen og snakke sammen gjennom lek slik de kan få mulighet til og åpne seg. Det er jo ikke sånn at barnet forteller om overgrep, det blir en bisetning at de forteller plutselig i leken og da må barnehagelæreren være i stand til å høre på hva barnet sier og vite hva man skal si for å bekrefte det barnet sier og utdype det.

Kaia beskrev att barnen hade olika typ av beteenden, någon är mer utagerande och någon mer introvert. Hon förklarade att personalen i barnehagen måste vara uppmärksam på när barnets beteende ändrar sig. Lisa nämnde också att pojkar ofta ger ett mer utagerande uttryck för att dem inte har det bra och flickor är ofta mer inåtvänt. Hon beskrev vidare att om ett barn har det svårt visas det också på flera områden och därför måste barnehageläraren kunna se hela barnet. Oda beskrev att skötbordet var en viktig plats att vara observant på. Ett tecken kunde vara att barnet ofta är extra sår i underlivet, men menade också att många barn fort blir sår. Det hon hade blivit bekymrad av tidigare var när ett barn inte gav någon blick-kontakt till henne vid blöjbytet upprepande gånger. Hon berättade vidare att barn ofta söker kontakt och bekräftelse på skötbordet

och därför tyckte hon det var märkligt att detta barnet verkade helt frånvarande. Lisa beskrev något likande med att hon har haft barn som har lagt sig ned på golvet och låtsas som att dem var döda. Detta har fått henne till att tänka ”fara-fara-alarmlarmen går” då barnet hamnar i det hon beskriver som frystillstånd som hon menar att barnet kanske gör när dem blir utsatta för övergrepp. Detta har fått henne till att tänka att något inte stämmer och då har hon satt igång med att se vad som ligger bakom detta beteende. Oda beskrev också att hon kunde observera relationen mellan föräldrar och barn vid hämtning och levering. Ovanstående kan förstås som att barnehagelärares arbete är komplext och för att se barnens uttryck och signaler måste hen ha kunskap om vad hen ska se efter och vara observant för när barns beteende ändrar sig.

4.3 Barnehagens arbete med sexuella övergrepp

När jag frågade om hur barnehagen som arena kan bli bättre på att förebygga och upptäcka sexuella övergrepp svarade Lisa att det är viktigt för barnen att ha en relation med en vuxen som de kan lita på. Hon visade också ett spel för mig som heter pedagogisk förstahjälps som är riktad mot barn från 4-7 år. Det är en grön och en röd bamse varav den gröna representerar glada tankar och den röda arga tankar. Hon förklarade att detta kan få barn till att öppna upp sig om sina känslor och kan fungera som ett hjälpmedel för att upptäcka hur barn har det, men det må ses i samband med vad barnet har för beteende i övriga situationer eller andra tecken som visar till att barnet har det svårt. Kaia svarade att hon tror det krävs större öppenhet om barns sexualitet, både för barn, föräldrar och personal. Oda svarade att hon behöver mer kompetens för att klara att hjälpa barn som är utsatta och beskriver att de lägger märke till när barns beteende ändrar sig, men det är svårt att veta hur man ska hantera det på bästa möjliga sätt för barnet. För att skapa god tillknytning visade Lisa till att relationer var viktiga och att dem bygger relationer genom att använda sig av primärkontaktsystemet. Detta bidrar till att alla barn har en egen vuxen och den vuxna kan dessutom lättare se när barnets beteende ändrar sig. I frågan om hur du kan vara en förebild för barnen svarade Oda att hon kunde vara det genom att skapa en god relation då detta medför tillit som gör att det blir lättare för barnen att prata med henne om det skulle vara något. Hon beskrev också att det är begränsat hur mycket barnen kan prata på småbarn, men det är viktigt att barnen känner sig trygga med en gång dem startar i barnehagen. Kaia informerade om att det är individuellt hur man skapar god tillknytning, men att det krävs en god dos av sensitivitet och att den vuxna måste vara tillgänglig. I barnehagen där Kaia arbetar använder dem sig utav trygghetscirkeln där personalen anpassar sig efter barnens behov och ger dem stöd i utmaningar så att barnen ska få

uppleva mestrings. Jag frågade alla informanter om dem lade vikt på att barnen skulle få kunskap om sexuella övergrepp. Lisa och Oda svarade nej, men Kaia svarade att alla barn får kunskap om sexuella övergrepp och detta gjorde dem genom böcker, film, NRK-serie. Hon beskrev dock att det var begränsat hur mycket 2-3 åringarna förstår, men det är grundlag för att ge barn en förståelse om vad det innebär. Dem lade fokus på att barnen skulle lära sig om kroppen och bli känt med sin egen kropp. Kroppen är din och du bestämmer över den själv. De kunde också prata om goda och onda hemligheter. Dem använder barnböcker där dem sitter tillsammans med barnen och pekar och pratar om det dem ser. Både Lisa och Oda nämnde också att dem skulle kunna använda sig av böcker om kroppen för att barnen skulle få kunskap om det, men Lisa menade att detta endast skulle göras på barn som man misstänker är utsatta. Hon utvidgade det med att alla barn inte behövde få kunskap om sexuella övergrepp på barnehageålder, men det man kunde säga var att det kan vara att vuxna gör något som barn inte vill och då måste man berätta det för en vuxen. Hon sade att det viktigaste hjälpmedlet för barn är den vuxna och därmed uppmanade hon att man måste skaffa sig en relation till barnet. Oda visade till att hon kunde börja lägga fokus på att barnen ska lära sig om sexuella övergrepp i samband med läran om kroppen. Detta beskrev hon följande:

Vi legger ikke fokus på at barna skal få kunnskap om seksuelle overgrep, men vi har jo fokus på at alle barna skal lære om kroppen sin. Dette mener jeg vil være et godt grunnlag til å lære barn ord og begreper om sin egen kropp. Det kan jo kanskje være lurt å snakke om at kroppen er din og det er kun du som bestemmer over kroppen din... kanskje si at munnen, tissen og rompen er private områder som ingen annen får lov å ta på og hvis en voksen gjør det så må du si ifra til en voksen. Det har jeg jo ikke tenkt på, men det kan vi jo godt si samtidig som de lærer om kroppen.

Utifrån informanternas uttal är relationen mellan personalen och barnen viktig för att barnen ska kunna öppna sig för den vuxna. Personalen måste också vara öppen och tro på att sexuella övergrepp faktiskt sker och ha kunskap om hur man kan hjälpa barnen ur situationen. Barnehagen kan också arbeta i förebyggande syfte med att använda sig av barnlitteratur och ge barnen kunskap om sin egen kropp och vad som är lov och inte lov att vuxna gör mot barn. Alla tre informanter upplyste också om att det inte krävdes mycket innan dem skulle börja dröfte deras bekymring med någon. Med en gång dem får en misstanke så pratar dem med överordnade och ett få-tal i personalen om det. Två av informanterna svarade också att dem skriver mycket notater så att dem har nog dokumentation om det blir sänt in till barnevernet. De nämnde också att föräldrar inte ska

varslas i sådana tillfällen.

4.4 Beredskapsplan och utmaningar

Jag kommer nu att beskriva vilka beredskapsplaner informanterna har samt vilka utmaningar dem ser i att upptäcka och förebygga sexuella övergrepp mot barn. I frågan om dem har en beredskapsplan svarade Lisa följande:

Vi har ikke en egen beredskapsplan for dette. Hvis vi mistenker at noe er galt begynner vi å ta notater, kartlegge. Vi voksne må snakke sammen, har vi konkrete mistanker om at noe har skjedd ringer vi barnevernet for å høre hva som bør gjøres. Da kan de si at vi bør melde det til barnevernet. Mitt første tiltak er å skrive det ned i boken min... deretter kartlegger vi også hele barnet sammen med personalgruppa. Vi skriver ned hva barnet sier, følger nøye med og gjør observasjoner for barn som gir uttrykk for at de er i en vanskelig situasjon. Jeg gjør meg noen tanker. Jeg må ha fantasi, eller kanskje ikke fantasi men jeg må tørre å tenke de verste tankene slik at jeg kan stille opp for barnet. Når jeg har samlet nok informasjon over tid sender jeg inn en bekymringsmelding. Det er jo komplisert med barnevernet, men det er jo et annet kapittel i seg selv... Vi må heller legge fokus på at barnehagelæreren har kontakt med barnet og tar barnet til sides og leker med barnet som f.eks. med duplo eller bruke narrative historier som kan hjelpe barnet til å fortelle. Barnehagelæreren må være mottakelig og tørre å høre på hva barnet sier. Det kan jo også hende at barnet er kjent fra barnevernets side fra tidligere av kanskje sammensatte årsaker som rus osv. Når vi sender inn en bekymringsmelding må vi også være bevisst på hva det gjør med familien, det ødelegger familien og folk blir forbannet når vi melder inn!

Utifrån Lisas uttal ser vi att det är en komplicerad och svår situation för barnehageläraren att stå i när bekymringsmeldingen blir sänt in. Barnehageläraren kan ha behov för extra stöd och vägledning i den här processen. Odas barnehage har inte heller en beredskapsplan, men de ska ge besked till styrare när dem är bekymrad för ett barn. Kaias barnehage har däremot en beredskapsplan och dem ska skynda sig sakta som dem säger, där dem dröfter det först med väldigt få, en kollega och styrare och därefter dröfter styrare det anonymt med barneverntjenesten som ger information om hur dem bör gå vidare. Denna beredskapsplan observerade jag dessutom utanför personalrummet där det hängde ett dokument med hur de ska hantera akutsituationer, varav sexuella övergrepp var en av de

situationerna som beskrevs med olika punkter som Kaia beskriver för hur dem ska gå tillväga. Med tanke på att 1 av 3 informanter har en beredskapsplan kan det tänkas att det också är stor variation från barnehage till barnehage om hur många som faktiskt har en beredskapsplan. I frågan om vilka utmaningar informanterna ser i sexuella övergrepp mot barn fick jag olika svar. Lisa visade till att det är så ödeläggande och att det är viktigt att upptäcka det tidigt så att barnet inte själv blir övergripare. Hon ser det som att det är hennes jobb att ställa upp för barnet och enligt norsk lag ska hon sörja för att barnet får hjälp och informerar då barnevernet om det. Hon påpekade också om barnet befinner sig i en rättegång som 16-åring och undrar varför ingen har hjälpt henne så finns det dokumentation som visar att hon har försökt när barnet var på barnehageålder. Detta bidrog till att hon kunde känna att hon har gjort hennes jobb såsom hon har kapacitet nog att göra och det gör att hon kan känna att hennes rygg är fri. Kaia förklarade att det är en utmaning för henne att upptäcka, framförallt på småbarn, men att hon måste se vad som ligger bakom barnens signaler och beteende och tänka vad är det här? Oda svarade att utmaningarna är om hon tar fel, men visade till att det är ett svårt dilemma, för vad om det stämmer? Oavsett är det ödeläggande. Hon påpekade att barnet har behov för stöd hela vägen ut, från barnehagen, till samarbetet med barnevernet, till rättegången och vägen vidare och kanske det är här barnehagen skulle haft bättre kunskap om hur de kan ge stöd till barnet under hela processen. Utmaningarna är många och det kan förstås som att informanterna tänker att med tanke på att skadan redan har skett är relationen mellan barn och förälder förstörd och därför är sexuella övergrepp avancerat. Å andra sidan för att kunna förebygga eventuella senskador och barnets framtid är det nödvändigt att möta dessa utmaningar och hjälpa barnet ur situationen.

5.0 Dröftning av resultat i lys av teori

I detta kapitel kommer jag att analysera datamaterialet som är presenterat ovanför i kapitel 4 mot bacheloroppgavens teoretiska grundlag, kapitel 2 och teori baserad på resultaten. Denna delen är indelad i fyra huvudkategorier. Tilknytning, relationskompetens, samtal med barn och beredskapsplaner.

Under tema och problemställning belyste jag att flera professioner som arbetar med barn saknar kompetens när det kommer till sexuella övergrepp. Detta förstärker Oda under intervjun där hon beskriver att hon behöver mer kompetens för att klara att hjälpa barn som är utsatta. Under bearbetandet av datamaterialet när jag återbesökte Kaia nämnde även hon att hon hade reflekterat en

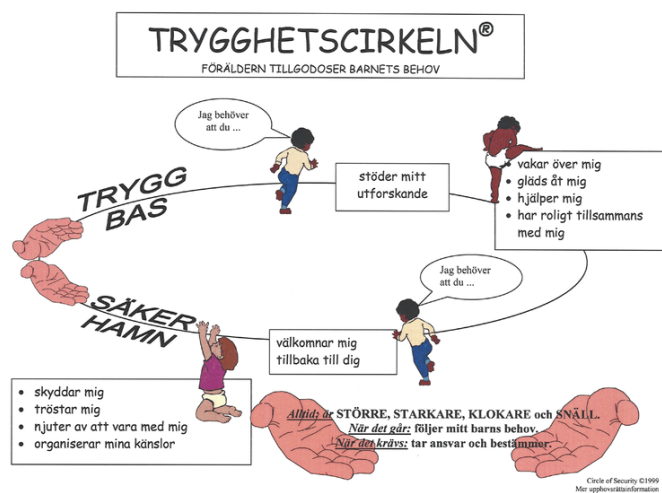
del över temat efter intervjun och insett att hon egentligen inte hade nog kunskap om temat. Detta bekräftar Aaslands uttal om att flera som arbetar med barn och unga ofta har för lite kompetens om sexuella övergrepp (2014, s. 115). Oda nämnde dessutom att hon trodde att det var ett stort mörkertal om hur många som blir utsatta. Bratterud & Emilsen beskriver att det antas vara ett stort mörkertal på bakgrund av att det vanligaste är att inte berätta om övergreppen för någon (2013, s. 159). Kvello visar vad norska studier har för statistik över förekomst av sexuella övergrepp, t ex att 10,2 % av kvinnor och 3,5 % av män har upplevt sexuell kontakt innan dem blev 13 år (2015, s. 230) Killén förklarar också till att det är svårt att få en översikt över antal på bakgrund av att föräldrar sällan erkänner övergreppen, barnen är lojala till sina föräldrar och känner ansvar och skuld samt att professionella blundar för det och frågar inte barn om det (2016, s. 17). Trots att det är svårt att få tag i en trovärdig statistik, så vet vi att det förekommer. För att kunna förebygga sexuella övergrepp mot barn ska jag se på hur barnehageläraren kan arbeta med de fyra huvudkategorierna nämnt ovanför.

5.1 Tilknytning

Kvello beskriver tilknytning som ett känslomässigt band mellan personer som är viktiga för varandra. Det handlar om deras uppfattningar av och användning av aktiva och eller passiva regleringsstrategier av intimitet på grundlag av tillit till den andra. (2015, s. 85) Killén skriver utifrån tilknytningsteori och forskning att alla barn binder sig till sina omsorgsgivare oavsett hur dem blir behandlade. Det är en överlevnadsinstinkt. (2012, s. 15) Oda bekräftade också denna relationen mellan förälder och barn med att du älskar dina föräldrar oavsett. Drugli utfyller det med att tilknytningen alltid är stark mellan barnet och de närmaste omsorgsgivarna, men belyser samtidigt att kvaliteten på samspelet mellan dem är avgörande om tilknytningen utvecklar sig till att bli trygg eller otrygg. (2017, s. 45) Föräldrar som är tillgängliga, sensitiva, responderande, ger tröst och beskyddar sina barn kommer att utveckla trygg tilknytning. Barn som har en trygg tilknytning upplevs ofta som mer harmoniska och samarbetsvilliga än andra barn. De har dessutom mindre konflikter och utvecklar bättre motståndskraft till att hantera livets utmaningar. Otrygg tilknytning däremot uppstår av föräldrar som inte är känslomässigt tillgängliga för sina barn. (Killén, 2010, s. 47) Samspelet mellan barnet och omsorgsgivaren är präglad av oförutsägbarhet som gör att barnet blir otrygg. Kvaliteten på samspelet gör att barnet inte kan lita på att hens behov blir uppfyllt. Otrygg ambivalent tilknytning uppstår om samspelet är oerhört oförutsägbart. Barnet vet aldrig vad hen kan förvänta när den vuxna är tillgänglig för barnet av och till, och andra gånger har hen inget

intresse för barnet. Detta gör att barnet kan bli mycket passiv, uppgiven, gnällig eller klängig. (Drugli, 2017, s. 46-47) I lys av resultaten kan vi även se att både Oda och Lisa har upplevt det Drugli beskriver som otrygg ambivalent tillknytning. Där barnens uttryck har resulterat i att dem blir passiv, som på skötbordet för Oda där hon inte fick någon kontakt med barnet och för Lisa där flera barn har gett uttryck för att hamna i det hon beskriver som frystillstånd. Desorganiserad tillknytning uppstår ofta för barn som är utsatt för omsorgssvikt och de kan visa både undvikande och motstridande beteende. Dessa barn är som regel ängslig och är ständigt på väg att förlora kontrollen över sina känslor och beteende. Dem ser inte vuxna människor som beskyddare. De kan också verka ovanligt glada, samarbetsvilliga, arga och straffande, rädda och hämmande eller en kombination av dessa. Barn som utvecklar detta mönstret har ofta upplevt föräldrar som skrämmande eller blivit utsatt för skrämmande situationer. Det är en paradox för barnet som söker skydd och tröst från föräldern och samtidigt är föräldern den barnet är rädd för. (Killén, 2010, s. 48) Hagström beskriver det som att barnet hamnar i en omöjlig situation, att behöva söka skydd hos en person som man samtidigt känner sig otrygg hos (2010, s. 55). Barn som upplever tidig trygg tillknytning utvecklar bättre social kompetens. De får bättre relationer med andra vuxna och jämnåriga barn till skillnad från de barn som erfarer otrygg tillknytning. Det hävdas dessutom att barn som har tidig otrygg tillknytning till sina föräldrar har en större risk för att utveckla psykiska svårigheter, särskilt om de utsätts för andra riskfaktorer. Tillknytning är ett bidragande element som spelar på övriga element i barnets liv, både när det gäller risk och beskydd. Om barn i barnehagen utvecklar trygg tillknytning till personalen i barnehagen har de större chans till att utveckla reglering av känslor, uppmärksamhet, social kompetens, reducering av beteendesvärigheter, goda relationer till andra barn och lärare i skolan och det bidrar dessutom till bättre resultat i skolan. (Drugli, 2017, s. 57-58) Barnehageläraren har därmed en central roll i barnets liv till att utveckla trygg tillknytning. Kunskap om tillknytningens betydelse visar att detta bör barnehagen förstärka, komplettera och kompensera om barn har otrygg tillknytning. De yngsta barnen har behov för att de får sin egen tillknytningsperson när dem startar i barnehagen där närkontakt till minst en vuxen är avgörande. Den vuxna måste vara tillgänglig för att vara beskyddande och ge tröst när barnet ger uttryck eller söker behov för det. (Killén, 2012, s. 119) Lisa beskrev att det var viktigt att skapa god tillknytning genom relationer och i hennes barnehage använde dem sig utav primärkontaktsystemet, d.v.s. att alla barn får en egen vuxen att förhålla sig till när hen startar i barnehagen. Hon upplyste också om att det kunde bidra till att man lättare kunde upptäcka om barnets beteende ändrar sig. Drugli skriver att primärkontaktmodellen har särskild betydning för barn som har en otrygg tillknytning till sina föräldrar. Hon belyser att flera barnehager har både primär och sekundärkontakt där man

försöker att se till att en av dem är tillgänglig för barnet under dagen. Å andra sidan tycker flera barnehager att detta är för resurskrävande och satsar istället på att barnet ska lära känna allihopa så att det inte blir för sårbart om primärkontakten är borta. (Drugli, 2017, s. 150) Ingen av informanterna nämnde något om att ge föräldravägledning. I teorikapitlet visar jag till ICDP programmet som kan hjälpa föräldrar till att utveckla sina omsorgsfärdigheter och ge stöd i uppfostran. (Barne-, likestillings- och inkluderingsdepartementet, 2014, s. 96) Detta hade kanske kunnat fungerat som en förebyggande metod till att skapa trygg tillknytning mellan barn och förälder. Kaia visade å andra sidan till att den vuxna måste vara sensitiv och tillgänglig för att skapa god tillknytning. Dem har fokus på trygghetscirkeln:

Trygghetscirkeln är ett hjälpmedel som illustrerar hur barnet kan skapa tillknytning till en eller flera vuxna (Mothander & Neander, 2017). Killén beskriver att barn som befinner sig i en svår livssituation har behov för extra kompenserande tillknytning och här har personalen en avgörande betydning för hur barn utvecklar sig (2012, s. 119). Hagströms avhandling beskriver dessutom barnehagens möjlighet till att utveckla ett fullständigt stöd i ett livslångt perspektiv genom att vara en kompletterande tillknytningsperson (2010, s. 14). Personalen i barnehagen har även större möjligheter än majoriteten till att dokumentera barnets funktion och förhållandet mellan barn och föräldrar. Barnehageläraren kan ge trygghet, goda upplevelser, stimulera barnet och bidra till barnets utveckling. Relationen mellan barnehageläraren och barnet kan också ha en ökande betydning för barnet som kan innebära möjlighet för tillknytning, bearbetning av barnets upplevelse och mestring av omsorgssituationen. Kunskap om barns tillknytningsstrategier kan ge lärare en bas till att utveckla goda relationer till barn som är utsatta. (Killén, 2010, s. 69-71)

5.2 Relationskompetens

Informanterna presenterade att det är viktigt för barnehageläraren att ha en relation med barnen. Lisa berättade att det var viktigt att barnen har en relation med en vuxen som dem kan lita på. Oda beskrev att hon kunde vara en god förebild till alla barn genom att skapa en god relation baserad på tillit. Relationskompetens är därmed en nödvändig kompetens för barnehageläraren att besitta. Det är genom relationen som hen kan ge stöd till alla barn i utvecklingen och samtidigt hjälpa barn som har behov för det. Det handlar om att kunna ta barnens perspektiv och förstå hur dem upplever sin situation. Barnehagelärarna måste vara sensitiva i mötet med barnen, där dem kan se och tolka deras signaler och känslomässiga tillstånd. Detta bidrar till att barnen blir sedd och förstådd, som i sin tur leder till att dem kan skapa trygg tillknytning. (Killén, 2012, s. 120-122) Relationskompetens blir central för alla barn när dem startar i barnehagen. Barn som har med sig otrygg tillknytning i starten av vardagen i barnehagen har större tendens till att utveckla otrygg tillknytning till personalen. Därmed är samspelet mellan barnehageläraren och barnet viktigt för att barnet ska bli förstått och få stöd i sina känslor och utforskning för att utveckla sig vidare i en positiv riktning. (Drugli, 2017, s. 53-54)

5.3 Samtal med barn

I resultaten upplyste informanterna om hur dem kunde genomföra dialoger med barn som metod för att få barnen till att berätta hur dem har det. Lisa beskrev om hur man kan använda sig av duplo, teckningar, narrativa historier och det pedagogiska förstahjälpspelet för att få de äldre barnen till att öppna sig. I den här uppsatsen har jag haft fokus på de yngsta barnen, men på bakgrund av att det kan vara svårt att upptäcka i tidig ålder ser jag att det är av betydelse att också ha kunskap om hur barnehageläraren kan upptäcka det på storbarn. Om de yngsta inte får hjälp på småbarn är det avsevärt att de får hjälp på storbarn för att barnen ska få möjlighet att utveckla sig i positiv riktning, som Bratterud & Emilsen beskriver att ju tidigare ett barn får hjälp desto bättre för hens framtida utveckling (2013, s. 78). När barnehageläraren ska genomföra dialogen med barn finns det flera principer som kan vara bra hjälpmedel i samtalen, som t ex att vara direkt, bekräfta barnets historia, berätta om andras upplevelser eller liknande historier, placera ansvaret och frånta barnets skuld och genom barnlitteratur. Det är väsentligt att du inte lovar barnet att du inte ska berätta det för någon. (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 101) Lisa beskrev att man måste vara mottagelig och våga att höra

på vad barnet säger och ta det på allvar. Detta kan ses i lys av Søftestad om att barnens non-verbala och verbala uttryck måste kunna tas emot av barnehageläraren (2008, s. 36). Både Kaia och Oda som arbetar på småbarn visade i resultaten att man kunde prata om vad som är lov och inte, om goda och onda hemligheter samtidigt som barn lär sig om kroppen. Detta hänvisade också Aasland till, som jag visat i teorikapitlet, att man kan prata med barn om goda och onda hemligheter, samt beröringar (2014, s. 105). Killén framställer att barnböcker är ett bra utgångspunkt för att arbeta med barn som är i sårbara situationer. När en barnehagelärare t ex har läst en historia om barn som är utsatt för omsorgssvikt har hen också samtidigt signalerat till barnet att hen förstår hur barn kan ha det. Detta kan bidra till att det blir lättare för det barnet att sända tydligare signaler. (Killén, 2012, s. 154) Det att lära barn ord och begrepp är nödvändig för att barn ska kunna berätta om den situationen dem är i. Poulsson hävdar att småbarn oftare berättar då dem inte har förstått hur pass hemlig, hemligheten är eller för att dem inte klarar att gömma det lika bra. För att barnehageläraren ska förstå det barnet försöker att berätta måste hen som Lisa säger våga att ta emot det barnet säger. Det handlar om att våga tro på att barn blir utsatta för sexuella övergrepp, att tåla ta emot det och förstå att även om barnet blir trodd på är vägen ur lång och det kan uppstå motstånd med tanke på vilken påkänning det är för familjen att bli avslöjad. (Poulsson, 1992, s. 30) Barnehageläraren kan också känna på krysspasset och kanske hellre välja att blunda för det än att ta kampen igenom att förebygga barnets vidare utveckling. Barnehagelärarens tvivel om hur mycket stöd en själv kommer att få under processen från sin egen organisation och av andra instanser, kan vara avhängig för om hen väljer att tro på barnet och hens signaler. Det handlar om barnehagelärarens etiska förmåga (Hennum & Østrem, 2016, s. 116). Poulsson skriver bl.a. att det handlar om i vilken grad hen kan bevisa att det stämmer, om etaten en arbetar innanför ger stöd eller inte, om man kan gå fram bra nog för barnets sak och om förmåga att lita på sin egen insats och att våga ta på sig ansvaret för att splitta en familj. Småbarn är dock dem som oftast vågar att berätta. (1992, s. 30)

5.4 Beredskapsplan

I Norge finns ingen beredskapsplan som man ska använda på nationell nivå när det kommer till sexuella övergrepp. Du bör å andra sidan alltid ta kontakt med överordnade och aldrig konfrontera övergriparen då detta kan leda till hot eller till att familjen flyttar till en annan kommun. Barnehageläraren ska alltid ta kontakt med styrare och därefter bör en framdriftsplan göras. För att göra ett bra fagligt arbete ska dokumentation utföras genom observation och loggbok med konkreta exempel. Här bör man ta kontakt med barnevernet, polisen eller ett stödcenter för att få stöd,

vägledning och goda råd. När man har samlat nog med dokumentation kan man utifrån detta sända in en bekymringsmeddelande till barnevernet. (Aasland, 2014, s. 122-124) 1 av de 3 barnehagene som jag intervjuade hade en specifik beredskapsplan för hur man skulle gå tillväga i en sådan situation, som tidigare nämnt. Alla nämnde dock att det ska tas kontakt med överordnade. Å andra sidan framhäver Bratterud & Emilsen till att alla barnehager måste ha en beredskapsplan för hur personalen ska agera i akut-situationer och när det kommer till sexuella övergrepp ska man aldrig vänta med att handla. De hänvisade till att det är styrarens ansvar att bearbeta sådana planer. (2013, s. 161) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet oppmärksammar också att barnehagen bør ha fasta rutiner vid en bekymring (2014, s. 93). För att kunna upptäcka sexuella övergrepp måste barnehageläraren ha kunskap nog för att veta vilka tecken hen ska se efter. Både Kaia och Oda erkände att dem inte hade nog kompetens innanför området. Däremot visade Kaia till att man skulle vara observant över om barns beteende ändrar sig. Även Lehn fann att barnehagelärarna ofta satt igång med sådana åtgärder när dem lagt märke till avvik från normalutvecklingen (Bratterud & Emilsen, 2011, s. 18). Om barnehageläraren arbetar systematiskt med tidlig innsats och tidlig intervensjon kan hen ha god översikt över barnets situation och fort lägga märke till om något ändrar sig (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 89). Kaia och Lisa lade fokus på att det var viktigt att se vad som ligger bakom barns beteende och signaler, man måste fråga sig själv, vad är det här? Detta kan ses i samband med BLD & KDs beskrivning av att barnehagelärarens faglige skjønn är relevant när hen ska avgöra om bekymringen ska leda till en bekymringsmeddelande till barnevernet (2009, s. 26). Oda sade också att hon kunde observera samspelet mellan föräldrar och barn vid hämtning och levering. Killén beskriver att samspelet mellan förälder och barn under 2 år är särskilt bekymringsfullt om ingen av dem tar några initiativ till varandra (2012, s. 31). Abrahamsen redogör i lys av Winnicotts påstånd att det är relationen mellan barnet och föräldrarna som är den grundläggande faktorn för barnets tidiga utveckling. Förälderns känslomässiga reaktion i samspelet med barnet är själva nyckeln in till att förstå barnets inre värld och få insikt i hur hen har det (2004, s. 27). Stern använder begreppet affektivinntonning som innebär att vara tillsammans genom att dela affektiva tillstånd (2003, s. 205). När samspelet mellan barnet och omsorgsgivaren är god anpassar sig den vuxna efter barnets känslomässiga befinnande (Hernes, Os & Selmer-Olsen, 2010, s. 43-44). Barnehageläraren kan observera och dokumentera barnets funktionsnivå och förhållande mellan föräldrar/föresatte och barn (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 77). Barnehageläraren måste också veta hur hen går tillväga från sin misstanke till handling. Lisa och Oda har svarat att dem tar notater, observerar och kartlägger. När Lisa har samlat nog dokumentation över tid sänder hon in en bekymringsmeddelande. Detta kan vara ett bra utgångspunkt om barnevernet ska kunna gå vidare med

saken. Lisa reflekterar vidare över att det måste upptäckas tidigt så att barn inte själv blir övergripare. Bratterud & Emilsen beskriver att barn som blir utsatta för övergrepp ofta får problem senare i livet och löper större risk för att själva bli missbrukare. Dem framhäver även att hjärnan har en väsentlig faktor för hur barnet utvecklar sig. Småbarn som har blivit utsatta för övergrepp lagrar dessa minnen i hjärnan trots att dem kanske inte är i fara längre. Barnen kan följaktligen reagera med ångest när dem blir utsatta för något som påminner dem om traumatiska händelser. De hamnar då i ett beredskapstillstånd. Därmed är det avgörande att få hjälp tidigt för att dessa skador ska minskas. (2013, s. 78-86) Lisa beskrev tecken på att barn kanske hamnar i dessa beredskapstillstånd i barnehagevardagen genom att lägga sig ned och låtsas som att dem är döda, eller som Oda beskrev att hon inte fick någon kontakt med barnet på skötbordet. Här är det avsevärt att barnehageläraren klarar att fånga upp barnens uttryck och tar saken vidare till hjälpinsatserna vi har som barnevernet, polisen eller stödcenter för att få vägledning i hur man bör gå vidare.

6.0 Avslutning

Det är svårt att få ett konkret svar på min problemställning ”Hur arbetar barnehageläraren med att upptäcka och förebygga sexuella övergrepp mot barn i barnehagen?”. På bakgrund av att jag endast haft intervju med tre pedagogiska ledare kan jag inte heller generalisera och påstå att alla barnehagelärare arbetar på samma sätt. Vi kan också genom informanterna se att även dem arbetar på olika sätt. Å andra sidan har jag fått svar på är hur barnehageläraren *kan* upptäcka och arbeta i ett förebyggande syfte. Det finns inga överordnade retningslinjer som alla barnehagelärare ska förhålla sig till, med undantag till barnehageloven § 22 där dem har upplysningsplikt till barnevernet vid eventuell bekymring. Vägen dit verkar det som det är upp till varje barnehage att skriva sin egen beredskapsplan för hur man ska hantera sådana situationer när dem dyker upp. Detta kan leda till att många barnehagelärare inte har en specifik plan dem ska följa och kanske det också är en av anledningarna till att många har brist på kunskap inom området. Det är dock avgörande kunskap för barnehageläraren att ha. Hen måste veta vad hen ska se efter och hur hen ska handla för att kunna hjälpa barn ur den sårbara situationen. I lys av teori ser vi också att ju tidigare man upptäcker desto större chans för barnet att inte utvecklar senskader (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 78). Den genomgående principen hos alla informanter är att dem ser viktigheten i att lära känna alla barn. Detta kan ses i tråd med att relationskompetens och olika tillknypningsstrategier är relevanta för barnehageläraren att ha kunskap om, för att kunna förebygga. Det är även nödvändigt att vara sensitiv och tillgänglig i mötet med de yngsta barnen i barnehagen för att kunna bygga en relation

baserad på tillit. Barnehageläraren arbetar dessutom med observation och skriver ned notater som dokumentation till barnevernet. Dialogen mellan barnehageläraren och barnet är relevant och med hjälp av barnlitteratur kan barnen lära sig ord och begrepp som krävs för att kunna berätta för en vuxen. Det kan kanske få barnehageläraren att bekräfta sina misstankar mer än de non-verbala uttrycken barnen ger. Med utgångspunkt i det jag har funnit ser jag också att det hade varit intressant att få veta mer om vad styraren har för perspektiv och erfarenheter med sexuella övergrepp. Det hade varit spännande att se på vad dem tänker och hur dem utarbetar en beredskapsplan med barnets bästa i fokus.

7.0 Litteraturlista

- Aasland, W. M. (2014). ”...si det til noen...” *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge*. (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Abrahamsen, G. (2004). *Et levende blikk. Samspillobservasjon som metode for læring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i barnehagelæreren arbeid på grunnlag av observasjon*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag
- Barnehageloven. (2018). *Lov om barnehager*. Hentet 11.02.19 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2014). *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedirektoratet. (BFD og SHdir) (2003). *Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedirektoratet.
- Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet (BLD og KD) (2009). Veileder: *Til barnets beste - samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet.
- Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2011). *Små barns rett til beskyttelse. Utvikling av tiltak for å styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot små barn*. Sluttrapport Forebygging 2007/1/0186. Rapport 18/2011. Skriftserien til barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.
- Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2013). *Dørstokkmila. Barnehagens vei fra magesfølelse til melding*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2012). *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. (red). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Christoffersen, L., Johannessen, A. & Tufte, P.A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Drugli, M.B. (2017). *Liten i barnehagen*. (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm

- Gunnestad, A. (2014). *Didaktikk for barnehagelærere. En innføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hagström, B. (2010). *Kompletterande anknytningsperson på förskola*. Malmö Högskola: Doctoral Dissertation in Education
- Hennum, B. A & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm
- Hernes, L., Os, L. & Selmer-Olsen, O. (2010). *Med kjærlighet til publikum. Kunst for barn under tre år*. Cappelen Akademisk Forlag
- Killén, K. (2010). *Sveket II. Ansvar og (be)handling*. (4. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS
- Killen, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget
- Killén, K. (2016). *Sveket I. Risiko og omsorgssvikt - et helseproblem og tverrfaglig ansvar*. (5. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS
- Kvam, H. M. (2001). *Seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2015). *En bok om oppvekst. Samfunnsfag for barnehagelærere*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Mothander, P.R. & Neander, K. (2017). *Trygghetscirkeln som stöd till spä- och småbarnsfamiljer - användbarhet och effekter*. Hentet 23.04.19 fra https://www.researchgate.net/publication/321579830_Trygghetscirkeln_som_stod_till_spad-och_smabarnsfamiljer-anvandbarhet_och_effekter
- Poulsson, A. (1992). *Seksuelle overgrep mot barn : Veileder for alle som arbeider med barn, eller som kommer i kontakt med barn, som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Sosialdepartementet
- Rammeplan. (2018). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Statistisk sentralbyrå. (2019, 13. mars.). *Barnehager*. Hentet 23.04.19 fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>
- Stern, D.N. (2003). *Spedbarnets interpersonlige verden*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

8.0 Vedlegg

Informationsskriv om deltagelse i intervju med samtykkeskjema

I forbindelse med mitt studie ved DMMH og min bacheloroppgave har vi varit i kontakt og pratet om din deltagelse i form av intervju. På bakgrunn av at jeg opplever at seksuelle overgrep mot barn er et tema som lærere inom både barnehage og skola ønsker mer kunnskap om har jeg formulert følgende problemstilling: *Hur arbetar barnehageläraren med att förebygga sexuella övergrep mot barn i barnehagen?* För att få svar på min problemstilling ønsker jeg att komma i kontakt med tre barnehagelärare som har erfaring med hur barnehagen kan vara en förebyggande arena för barn som blir/är utsatt för seksuelle overgrep. Det oppmärksammas att jeg inte ønsker någon information om enskilda barn. Problemstillingen är dessutom under bearbeiting og kan ändras under tiden jeg skriver oppgaven. Jeg er tacksam för att du vill bidra då dina tankar, erfaringer og åsikter är viktiga förutsättningar för min oppgave. Oppgaven ska vara ferdig till 03.05.19. Det är frivilligt att delta og du kan når som helst ändra dig utan att ge någon förklaring till det og om du skulle ønska det så blir all information du har gett raderat.

Jag kommer att ta med mig skrivblock med intervjuguide og ställa frågor under tiden. Jag kommer samtidigt notera stickord av det du förmedlar. När intervjun är ferdig kommer jeg att skriva ned allt jeg kommer ihåg så ordagrant som möjligt. Efter jeg har fått ned mina notater kommer jeg att ge dem till dig så att du kan godkänna att det jeg har skrivit stämmer överens med det du har sagt. Du får då också chansen till att tillføra något som jeg eventuellt har missat eller som har uteblivit från mina notater. Alla opplysninger om dig kommer naturligtvist att förvaras konfidentiellt.

Mina vägledare i samband med oppgaven är Kari Nordhus Strømsøe (epost: kns@dmmh.no) og Monica Bjerklund (mbj@dmmh.no). Vänligen ta kontakt med mig om du har frågor eller kommentarer. Med vänlig hälsning Linn Rödén. Epost: linnroden@hotmail.com.

Jag har mottagit skriftlig information og är villig till att delta i undersökningen:

Plats/datum

Underskrift

.....

.....

8.1 Intervjuguide

1. Kan du fortell litt om deg selv?

- Hvilken utdanning har du?
- Hvor lenge har du arbeidet i barnehage?
- Hvor lenge har du arbeidet med småbarn?
- Hvilken stilling har du nå?

2. Hva legger du i seksuelle overgrep mot barn?

- Hvilke assosiasjoner får du når du hører om seksuelle overgrep mot barn?
- Hvordan berører det deg?
- Hvor kommer din kunnskap og kompetanse om temaet fra?
- Hva er dine erfaringer med seksuelle overgrep mot barn?
- Har du noen gang hatt mistanker om at et barn er utsatt for seksuelle overgrep eller erfart at andre innenfor personalgruppa di har hatt det? (Om ja, hva gjorde du da? Om nei, hvorfor tror du at du ikke erfart det?)

3. På hvilken måte opplever du at barnehagen din har fokus på seksuelle overgrep mot barn?

- Drøfter dere teamet sammen med personalet?
- Legges det vekt på at barna skal få kunnskap om seksuelle overgrep?
- Hvilke hjelpemiddel tenker du at du kan benytte deg av for å gi barn kunnskap om temaet?
- Hvordan ville du ha brukt disse hjelpemiddel og hvorfor?
- Hva har du for erfaringer med hvordan man kan arbeide med de yngste barnas forståelse for seksuelle overgrep?
- Hvordan kan du være rollemodell for de yngste barna?
- På hvilke måter kan du skape god tilknytning?
- Hva tenker du at personalen kan gjøre for å øke kompetansen sin om seksuelle overgrep mot barn?
- Hva tenker du om hvordan barnehagen generelt som arena kan bli bedre i å forebygge/oppdage

seksuelle overgrep mot barn?

- Hvilken atferd og signaler hos barnet får deg til å mistenke at barnet blir utsatt for seksuelle overgrep?
- Hvis du blir bekymret for et barn, hva skal til for at du skal drøfte bekymringen med noen?
 - Hvilke tiltak har din barnehage med å forhindre/forebygge seksuelle overgrep? Har dere en beredskapsplan?
- Hvilke utfordringer ser du i seksuelle overgrep mot barn?
- Hva tenker du, sett fra et faglig pedagogisk ståsted, er viktig i møte med disse utfordringene?